

**From:**  
**Sent:** Monday, November 30, 2020 15:09:26  
**To:**  
**Cc:**  
**Subject:** FW: Poelbos  
**Attachments:** Bossenstrategie Poelbos.docx; HHK-Energieneutraal\_verslag-22mei.pdf;  
Poelbos uitkomst ontwerpessieA3 2.pdf

---

Geachte

Wij, mensen van de dorpsraden in 's-Heer Arendskerke en 's-Heer Hendrikskinderen vragen u vriendelijk of u onderstaand bericht en bijlage door wilt geleiden naar de leden van Provinciale Staten.

Met vriendelijke groet,

Geachte leden van Provinciale Staten,

De dorpsraden van 's-Heer Arendskerke en 's-Heer Hendrikskinderen vragen aan het College van GS aandacht voor de bijgevoegde brief en bijlagen. Wij maken ons nog steeds sterk voor een beter Poelbos. Wij hopen en verwachten dat het College van GS –in de mate van het mogelijke- de beoogde kwaliteitsslag zal steunen.

Uw gewaardeerde aandacht en betrokkenheid zullen de goede afloop zeker bevorderen.

Met vriendelijke groet,

Namens beide dorpsraden,

Aan: College van GS in Zeeland  
College van B&W van Goes  
directie Staatsbosbeheer Zuidwestelijke Delta

Tkn: Gemeenteraad van Goes  
Provinciale Staten van Zeeland.  
regionale pers.



Betreft: Bossenstrategie en Poelbos.

s-'Heer Arendskerke / 's-Heer Hendrikskinderen, 30-11-2020.

Geachte dames en heren,

De dorpsraden van 's-Heer Arendskerke en 's-Heer Hendrikskinderen zijn de 'buren van het Poelbos' en onze inwoners zijn frequente gebruikers van het gebied. Sinds enige jaren proberen ook wij een steentje bij te dragen aan het keren van een trend waarin de gebruiksfuncties-met de natuur voorop- onder druk staan. Dat betreft o.a. een gevoel van sociale onveiligheid, gevaarlijke (fiets)paden en achterstallig onderhoud . Overleg en pleidooien voor verbetering van zowel overheidszijde als onze organisaties vermochten geen verbetering teweeg brengen.

Na overleg met de gemeente Goes hebben de dorpsraden in 2018 en 2019 een tweetal 'ontwerpateliers' georganiseerd om met gebruikers, beheerders en overheden de kansen voor een 'Beter Bos' te verkennen. Beide sessies werden begeleid door een vijftal specialisten van RVO, de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland. Van beide sessies is een beeldverslag gemaakt, wij zenden dat ter informatie met deze brief mee.

Op basis van perspublicaties menen wij dat de door minister Schouten gepresenteerde Bossenstrategie en de daarop gebaseerde afspraken met provinciebesturen en terreinbeheerders serieuze kansen bieden voor de gewenste kwaliteitsslag voor het Poelbos. Ook het tijdsgewricht is passend, juist nu is de ontwikkeling van het bedrijventerrein 'Deltaweg' ter hand genomen. De gemeenteraad van Goes legde ooit een verband tussen deze ontwikkeling en een kwaliteitsslag voor het Poelbos.

Wij verzoeken u –voor zover dat nog niet heeft plaatsgevonden- bij de uitvoering van de Bossenstrategie ook de locatie Poelbos in ogenschouw te nemen en de uitkomsten van de ontwerpateliers daarbij te betrekken.

Voorts stellen wij het zeer op prijs in een vroegtijdig stadium bij het overleg ter zake te worden betrokken. Wij zien graag een uitnodiging daarvoor tegemoet. Het Poelbos ligt er nu, zoals een bezoeker onlangs opmerkte, nogal verweesd bij. Onze dorpen willen in de mate van mogelijk het bos adopteren. Daarvoor genereerden we de ideeën die we u, geheel in de geest van de Ontwerp Omgevingswet, graag aanreiken.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet,

Namens 's-HAK en 's-HHK,





op eigen tempo. Een plan dat bovendien allerlei verbeteringen tegelijkertijd mogelijk maakt en combineert. Ideaal zou zijn als er bijvoorbeeld 3 haalbare scenario's zouden worden uitgewerkt waaruit mensen kunnen kiezen overeenkomstig hun specifieke situatie. Belangrijk is ook de mensen te ontzorgen. Uitwerkpunt is de manier waarop dit proces en stakeholders georganiseerd kunnen worden. In de Bommelerwaard is een cooperatief systeem ontwikkeld dat aan al deze vereisten voldoet. Leren van ervaringen elders helpt om snel de juiste stappen te kunnen nemen.

#### Partners om tot resultaat te komen ....

De positieve energie die in de dorpen aanwezig is om snel een start te maken met verduurzaming is bijzonder en verdient alle steun! Om van de transitie naar duurzaamheid een succes te maken is essentieel om het samen te doen. Omdat 85% van de woningen in particulier eigendom is zal er een heel groot aantal partijen betrokken moeten worden. De woningbouwstichting RWS en de gemeente Goes zijn eveneens onmisbaar om tot resultaat te komen. Enduris, Zeeuwind en Staatsbosbeheer staan klaar om hier een pilot te starten die voor Goes en de provincie een voorbeeld kan zijn. Het Rijk wordt gevraagd het proces te ondersteunen enerzijds met kennis en vergelijkbare ateliers, anderzijds met regelgeving zodat de gemeente sterker staat in het 'verplichten' waar nodig van particuliere partijen hun bijdrage aan de transitie te leveren (bv. Standaard zon op bedrijfsdak).



#### Aanpak

Een keuze van concrete oplossingen, die realistisch en haalbaar lijken, kunnen op één of meer bewoners avonden gedeeld en besproken worden. Uit de praktijk rondom klimaat is gebleken dat de persoonlijke benadering nog veel effectiever is. Die kan dus aanvullend worden toegepast. Belangrijk is het verhaal te laten vertellen door diverse mensen, die toelichten waarom ze vanuit hun eigen belang meedoen. Een film met interviews zou ook goed kunnen werken. Essentieel is om met de juiste gegevens (pas op voor fake news) te laten zien wat het oplevert, wat het financieel betekent en vooral dat het kan voor iedereen.

*De uitgebreide gespreksverslagen zijn op te vragen bij de dorpsraad 's Heer Hendrikskinderen.*

#### Technische mogelijkheden

Energie-neutraal maken is een haalbare uitdaging in dit gebied. Het meeste perspectief biedt een combinatie van 'waterstofgas' en 'all electric'. Dit kan een oplossing bieden voor de bestaand (grotendeels oude) woningvoorraad, voor nieuwbouw van woningen en bedrijven en zelfs ook voor vervoer. De benodigde elektriciteit kan opgewekt worden met zonnepanelen (op daken van woningen en bedrijven, langs weg en spoor en op zonnepelden, bij voorkeur in combinatie met bijvoorbeeld een parkeerdak) en met enkele windmolens (in de rand van het Poelbos en op bedrijventerreinen). De omzetting van electra in waterstofgas (op momenten dat er niet voldoende afname van elektriciteit is) voorkomt dat het net te zwaar wordt belast voor opslag.

De schets op de achterzijde van dit document geeft aan waar in het gebied concrete mogelijkheden worden gezien. Naast zon en wind werden nog 4 andere opties genoemd:

- > aquathermie: dit beoogt de gemeente voor het nieuwe bedrijventerrein Deltaweg
- > rioolthermie: 30 meter buis kan 60 woningen verwarmen.
- > blue energy: het gebruik van het potentiaalverschil tussen zout en zoet water onder de kreekruggen
- > de micro powerplant voor (bij voorkeur passieve) nieuwbouw, bijvoorbeeld voor Hendriksplaza, een systeem van Delmeco wat het net niet belast, al dan niet in combinatie met -onzichtbare- lokale kleine windmolens.

Waar 'all electric' geen optie is kan het Gronings aardgas vervangen worden door waterstofgas. Dit vereist een nieuwe brander in de CV ketels, ofwel vervanging van de ketel. Lastig hierbij is dat fasering geen optie is. Alle huishoudens moeten tegelijk over in een afgebakend gebied. Het aanwezige gasnet moet eveneens gecontroleerd worden op geschiktheid, wat in het onderhoudsregime kan worden meegenomen.

#### Mensen mee krijgen: meerwaarde + keuzemogelijkheden

De belangrijkste pijler om deze droom verder te brengen, is voldoende burgers te betrekken en samen met hen de beweging op gang te brengen. Interessant voor de burger is het wanneer je deze transitie combineert met andere behoeften zoals levensloopbestendigheid, de aanpak van onderhoud en verduurzaming van zowel huishoudapparaten als het huis zelf en verdere verbetering van de leefbaarheid van de omgeving (de kwaliteit van het Poelbos en verkeersveiligheid). De uitdaging is dus met een concreet plan te komen, waaraan iedereen (jong, oud, arm & rijk) kan meedoen, bij voorkeur



Een concreet plan is de beste manier om samen verder te komen

*In het Heer Hendrikskwamen op 22 mei 2019 zo'n 20 bewoners, experts en vertegenwoordigers van gemeente en provincie bijeen om vorm te geven aan de energie- en warmtetransitie voor de dorpen rond het Poelbos en het nog te ontwikkelen bedrijventerrein aan de westrand van Goes. Het atelier werd geïnitieerd door de werkgroep 'energie en wonen' in opdracht van de dorpsraden van 's Heer Hendrikskinderen en 's Heer Arendskerke. Het initiatief wordt van harte ondersteund door Enduris, Zeeuwind en Staatsbosbeheer. RVO.nl begeleidde het gebiedsatelier.*



#### Deelnemers

#### Dromen voor de toekomst

De mensen, die wonen in de dorpen aan de westrand van Goes: 's Heer Hendrikskinderen en 's Heer Arendskerke zijn gezond en gelukkig hier en willen graag zo lang mogelijk blijven wonen in hun huis. Zij zijn dan ook meer dan gemiddeld gemotiveerd om hun dorpen duurzaam te maken, wat betekent levensloop bestendig, energieneutraal (isolatie en van fossiel gas af), in een mooie omgeving met goed onderhouden monumenten en een verbeterd Poelbos. In de vorige schetssessie werden als wensen voor het Poelbos geformuleerd: herstel van paden, verbeterde toegankelijkheid, veiligheid en voorzieningen en ecologische verbetering. Daarnaast is er de wens de gewenste ontwikkelingen op de best mogelijke manier te combineren met het nog te ontwikkelen bedrijventerrein Deltaweg.

#### Van droom naar daad

In de inleidingen door diverse experts kwamen diverse meer en minder innovatieve oplossingen langs die kunnen helpen invulling te geven aan de droom van energieneutraliteit. De overtuiging is dat het zou moeten kunnen, ook financieel en voor iedereen, maar dat er een concreet plan nodig is om mensen mee te krijgen. Zo'n concreet plan vraagt om uitwerkingen van diverse aspecten zoals de techniek en een haalbare businesscase, de sociale organisatie en de ruimtelijke inpassing van energiebronnen. De resultaten van het atelier geven een eerste aanzet voor een stappenplan op weg naar de gedroomde toekomst.

#### Perfekte pilotlocatie met enthousiaste partners

Door stap voor stap keuzes te maken en te experimenteren met (enige) ruimte in regels en door samen te werken met de enthousiaste partijen die in dit gebied aanwezig zijn, lijkt dit een uitstekende plek voor een pilot vooruitlopend op en ondersteunend aan de definitieve plannen van gemeente en provincie. Naast de partijen die op 22 mei aanwezig waren wordt contact gezocht met de woningbouwvereniging, RWS en de Zeeuwse milieufederatie.



### Regionaal perspectief

Rechts een uitgezoomde kaart/schets van de omgeving van Goes.

De gearceerde plekken zijn zoeklocaties voor windmolens. De blauwe stippen zijn de mogelijke molens langs de rand van het Poelbos, deze rij kan nog aangevuld worden met molens in/langs het bestaande bedrijventerrein Poel II. Dan hebben deze bedrijven ook hun eigen duurzame energie-opwekking.

Landschappelijk is het belangrijk om geen molens te plaatsen in het kleinschalige (kreeken)gebied, en ook niet middenin het open poelengebied.

Langs de kreekrug, aan de rand van een poelgebied is zoals voorgesteld wel mogelijk.

De schaal/maat moet landschappelijk overeen komen.



### Ruimtelijke mogelijkheden zon, wind, wegen en water rondom 's Heer Hendrikskinderen en 's Heer Arendskerke

Er zijn diverse maatregelen die ruimtelijke effecten hebben in positieve en negatieve zin. Wat energiematregelen betreft is er discussie over zonnenvelden en ook over de plaatsing van windmolens.

De verbetering van de omgeving komt vooral tot uitdrukking in een verbeterd functioneren van het Poelbos, de verkeersveiligheid en een optimale inrichting van het nieuwe bedrijventerrein.

### Wind

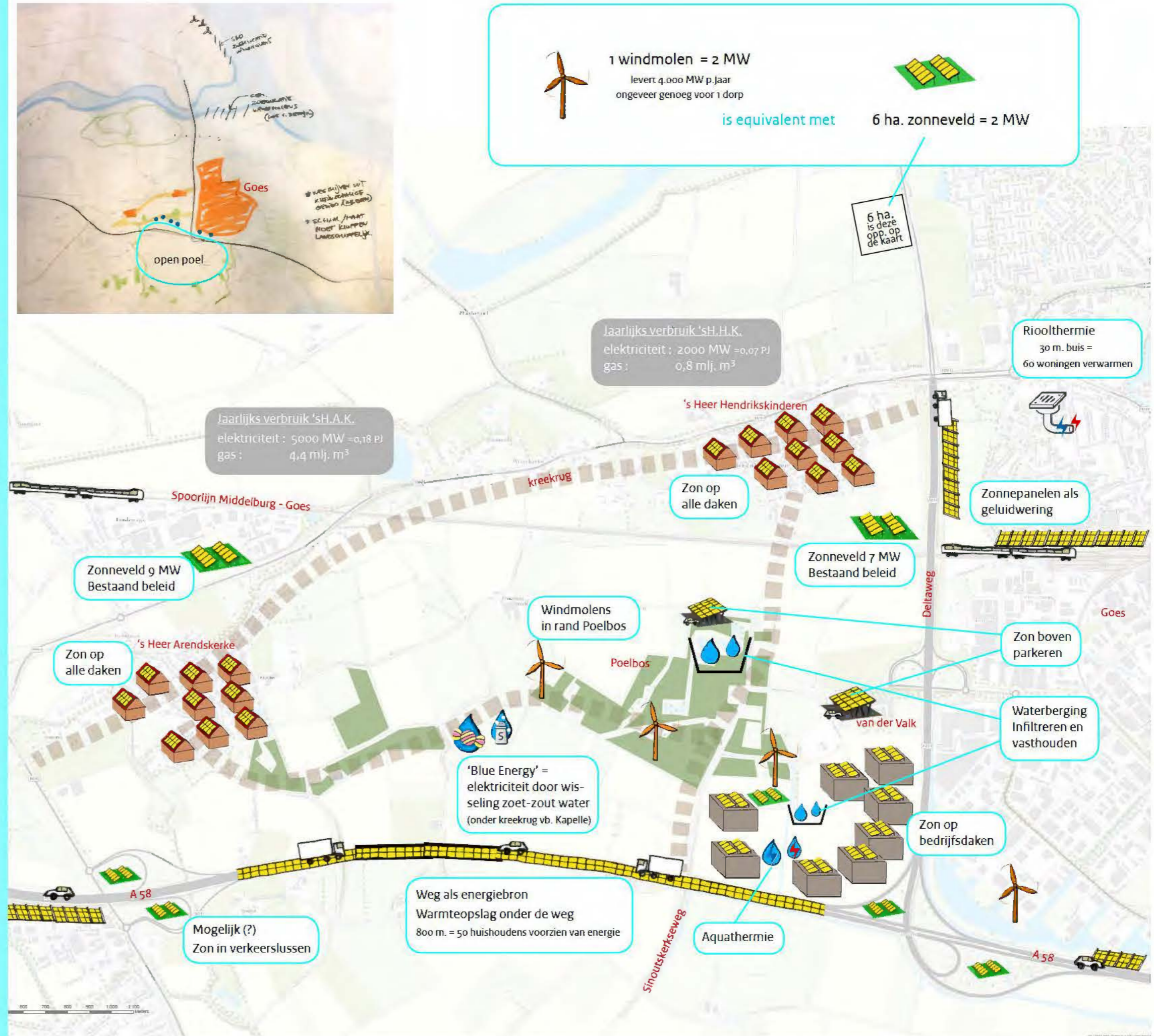
Het Poelbos is voor de gemeente geen voorkeurslocatie voor windmolens, maar SBB en de dorpsraden zien wel mogelijkheden. SBB geeft aan dat de windmolens de rand van de kreekrug benadrukken overeenkomstig het ontwerp van het Poelbos. De dorpsraad vindt het een voordeel dat de opwekking dicht bij de gebruikers staat. Omwonenden zijn gepolst en men verwacht geen problemen.

### Zon

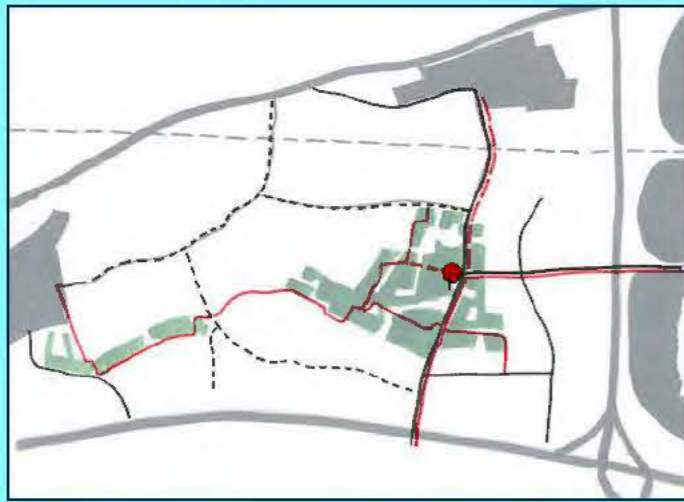
De Provincie is geen voorstander van zonnenvelden op agrarische gronden. Boven parkeerplaatsen zou een zonnedak kunnen worden geplaatst i.c.m. het opladen van elektrische auto's. Bv. bij Vander Valk, in het Poelbos en op het bedrijventerrein.

### Rijksweg A58

Bij Rijkswaterstaat zijn innovatieve ontwikkelingen die maken dat de weg straks als energiebron kan worden gebruikt. Met zonnecollectoren, energieasfalt en opslag onder de weg.

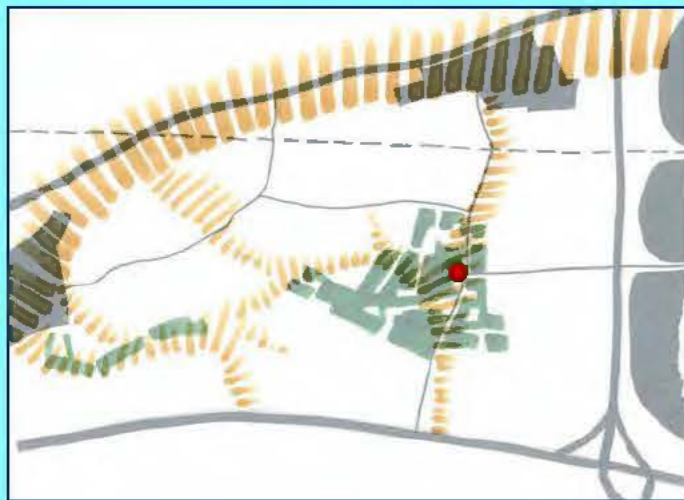






### Verschuiven centrale plek verhoogt toegankelijkheid

De wegen in de omgeving worden als onveilig bestempeld, vooral voor kinderen. Van veel wegen maken auto's en fietsers samen gebruik. De toegankelijkheid van het bos is gebaat bij het autoluw maken van plaatselijke wegen. Verschuiving van de centrale toegang naar de kruising van de Sinoutskerkseweg en de Verbartelweg biedt de mogelijkheid dit tot stand te brengen. Parkeren kan langs de bosrand aan de Sinoutskerkseweg worden opgelost. Een doorgaand fietspad, liefst tweezijdig langs de weg naar 's Heer Hendrikskinderen is gewenst aansluitend op het bestaande deel op grond van het waterschap. Enkele extra kortsluitingen voor fietsen en wandelen maken dat de nieuwe centrale plek als een spin in het web komt te liggen. Dit zorgt ook voor extra rondjes en aansluiting van het Hendrikbos en het Arendsbos voor voetgangers en voor fietsers.



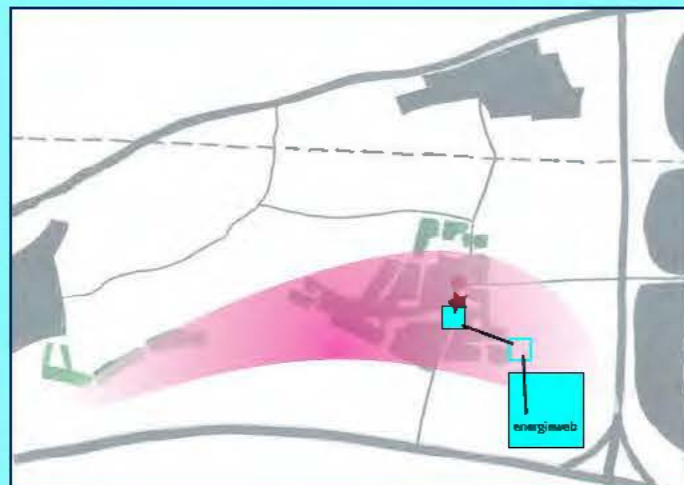
### Goede grondslag met ruime mogelijkheden

De dorpen en ook een belangrijk deel van het bos is op de wat zandiger kreekruggen aangelegd temidden van de natte klei op veengronden. Situeren van de toegang van het bos aan het einde van de Verbartelweg op een hogere en drogere rug geeft ruime mogelijkheden voor allerlei voorzieningen, variërend van een paviljoen met picknick tafels, BBQ plekken en informatieborden tot een voedselbos, speelbos, bootcamp of herdenkingsbos. Ook kinderwagens, rollator en scootmobiel kunnen hier uit de voeten. Vanuit de duurzaamheidsgedachte is er de wens om natuurlijke materialen te gebruiken in en bij het bos en om energieneutraal te bouwen. De centrale plek kan afgedekt zijn met een transparant zonnedak of gecombineerd worden met windmolens.



### Verbinden en verbreden

De kreekruggen zijn niet alleen kansrijk voor ontwikkelingen rond het centrale punt, maar ook voor betere verbindingen. Aanleg van een herdenkingsbos biedt de kans van de twee bossen een doorlopende keten te maken. Is daar een ondernemer voor te interesseren? De schakels tussen 's Heer Hendrikskinderen en die met Goes en het Poelbos kunnen wellicht gelegd worden in de vorm van een voedselbos of als natuurcompensatie voor de ontwikkeling van bedrijventerrein Poel 5. De lagere delen bieden juist weer kansen voor natte verbindingen. Een watergracht bij de entree als onderdeel van het speelbos wellicht als hoogwaterberging voor Poel 5 geeft extra kwaliteit aan de plek. Verbinding met het te ontwikkelen bedrijventerrein biedt kansen voor met parkeren, water en groen.



### Rust <--> energie & activiteit

De bewoners vinden het belangrijk dat er in het bos ook rustige plekken blijven. Daarom is een duidelijke zonering van rustige en levendige gebieden aangebracht. Aan de randen is het drukker dan in het hart van het gebied en van West naar Oost wordt het van rustig steeds drukker, culminerend in het groen dat doorloopt tot in het toekomstige Poel 5. Er ligt een behoorlijk goed wandelpaden grid. Een extra voetpad en fietspad buitenom gekoppeld aan het pad naar vrouweputje levert een nieuw rustig rondje. Paden bij voorkeur op kreekruggen aanleggen om scheuren en verzakken te voorkomen. Is het Arendsbos robuust genoeg als stiltegebied? Rondom het hoogspanningsverdeelstation kunnen diverse energieprojecten een plek vinden en aangehaakt worden aan het net.



Een goed plan is de beste manier om invloed uit te oefenen

Deelnemers:  
(PM lijstje beschikbaar en opnemen?)

In het Heer Hendriks huis kwamen op 13 december zo'n 40 bewoners en betrokkenen bijeen om het Poelbos verder te verbeteren en nog meer betekenis te geven. De dorpsraden van 's Heer Arendskerke en 's Heer Hendriks kinderen namen het initiatief, van harte ondersteund door Staatsbosbeheer. RVO.nl begeleidde het gebiedsatelier, waarop duidelijk werd dat het Poelbos leeft!

### Het Poelbos

Tussen 's Heer Hendrikskinderen en 's Heer Arendskerke, nabij Goes ligt het Poelbos in twee delen: in de volksmond het Hendrikbos en het Arendsbos genoemd. Het Poelbos is aangelegd in de ruilverkaveling de Poel in de 70-er jaren. Strakke lijnen en lange doorzichten vormen de kern van het ontwerp van Nico de Jonge. Daarbij is gebruik gemaakt van oude kreekruggen en verschillen in bodem, drooglegging en hoogteligging. Dit van oudsher natte gebied kenmerkte zich destijds door gebruik als grasland met poelen voor ontwatering. In het bos is een aantal poelen nog zichtbaar, terwijl in het landbouwgebied rondom veel poelen verdwenen zijn. Het bos ontleent er zijn naam aan: het Poelbos.

### Recente ontwikkelingen

Het Poelbos wordt nu vooral gebruikt om de hond uit te laten, te fietsen en te mountainbiken. Het Arendsbos biedt een kinderspeelplaats. Dorpsbewoners zoeken er rust en natuur. Tegelijkertijd is er een wens om de toegankelijkheid te verbeteren en vooral ook de sociale veiligheid door voorzieningen toe te voegen die uitnodigen voor een divers gebruik. Het bos is wat verrommeld en het oorspronkelijke ontwerp is niet overal meer zichtbaar. Met name op paden en rond poelen is een onderhoudsachterstand. De wat desolate parkeerplaats vormt nu het centrale punt. Een horecagelegenheid ontbreekt. Onderwijl zoeken initiatieven voor duurzame energie een plek rond de dorpen. En ook bedrijven zoeken een plek, waarvoor de gemeente Goes bezig is om Poel 5 te ontwikkelen.





### Van klagen naar dromen

De klachten over het Poelbos, terugkerend thema in de dorpsraad vergaderingen, waren aanleiding om het anders aan te pakken. Dromen werden uitgewerkt in het Heer Hendrikhuis en in dit verslag bijeengebracht tot een voorlopig ontwerp. Daarin zal nog heel wat verder uitgewerkt moeten worden, zowel voor de onderwerpen die aan de orde kwamen als voor thema's die tijdens deze eerste inspiratie sessie onderbelicht zijn gebleven. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de ruiterroutes het waterbeheer, de waterverbindingen en ook voor de relaties met de plannen voor Poel 5.

### Een mooi plan maakt dat het kan

Met dit voorlopig ontwerp om de standpunten te maken naar een plan. Doel is een plan te maken dat zijn voorlopig nog even Bouma bieden zich aan te organiseren, die flexibel van het uit te werken. Het plan kan vervolgens overleg gebracht worden. Een eerste resultaat is in van de paden door SBB

### Van dromen naar doen

Een investering in het bos. Financiering van de aanpak voorwaarde voor daad. Verschillende bronnen zijn vanuit de ontwikkeling of vanwege natuurcommissie is met name te gebosareaal. Dit vraagt om. Het is belangrijk regionaal betrekken. Initiatiefneem. De gemeente Goes wil



- #### IDEEN VOOR HET POELBOS
- Wandelpaden
  - Brede fietspaden
  - Aparte mountainbike routes
  - Aparte ruiterroutes
  - Kinderspeelplaats
  - Hutten bouwen
  - Ramparcours
  - Klimparcours/Klimbis
  - Survival/bootcamp
  - Randtuin
  - Horeca
  - BBQ plaats
  - Picknick tafels
  - Kamperen
  - Vissen
  - Voedselbos
  - Informatie braden
  - Bewegwoering
  - Evenementen
  - Educatie

- ★ De Centrale Plek
- energieneutraal paviljoen
  - horeca en toilet
  - opslag voor voedselbos
  - verkoop/markt producten voedselbos
  - startpunt routes
  - borden/info cultuurhistorie
  - startpunt bootcamp

✚ Natuurbegraaven / herdenkingsbos